

ภาคผนวก ก

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน

ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนขนาดเล็กที่อยู่ติดริมทะเลบริเวณอ่าวไทยทางด้านตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ แม้ที่ตั้งชุมชนจะอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอพระสมุทรเจดีย์เพียง 12 กิโลเมตร แต่ก็นับว่าเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลเพราะชุมชนถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำและทะเล ไม่มีถนนตัดผ่าน เมื่อเส้นทางคมนาคมไม่สะดวกสบาย ความเจริญต่าง ๆ จึงเข้ามาถึงได้ยาก ทำให้ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนยังคงเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิม

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

จากการค้นคว้าประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีมาแต่สมัยใด แต่เข้าใจว่าเป็นพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาค้าขายสินค้าทางเรือสำเภาสัมภรณ์หรือยุชยา แล่นเรือผ่านอ่าวไทยบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มากในสมัยนั้นปัจจุบันก็คือจังหวัดสมุทรปราการ พ่อค้าชาวจีนเห็นความอุดมสมบูรณ์บริเวณนี้จึงชักชวนกันมาตั้งชุมชนและทำเป็นท่าเรือแวะพักสินค้าก่อนเดินทางเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏหลักฐานแหล่งชุมชนโบราณซากบ้านเรือน เครื่องถ้วย ชาม ไห เงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยน เครื่องใช้ในสมัยนั้นมากมาย ปัจจุบันโบราณวัตถุเหล่านี้เก็บรวบรวมไว้ที่พิพิธภัณฑสถานชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน และบ้านผู้ใหญ่สมร แข่งสมุทร

บ้านขุนสมุทรจีน เดิมเรียกว่า บ้านขุนสมุทรต่อมาได้เติมคำว่าจีน เพราะประชาชนที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในเรือสินค้า บางคนเป็นเจ้าของเรือสินค้า ที่แล่นเรือผ่านมาและจอดเรือแวะพักเพื่อขนถ่ายสินค้าเห็นพื้นที่ป่าชายเลนที่เขียวครึ้มอุดมสมบูรณ์มากคิดว่าเมื่อเข้ามาอยู่แล้วสามารถประกอบอาชีพได้ไม่ลำบาก จึงมาตั้งรกรากอยู่ที่นี้ บางคนไม่มีเอกสารการส่งตัวของทางราชการ เมื่อเรือแล่นมาถึงบริเวณนี้ก็เลยหลบหนีเข้ามาอยู่อาศัย และแต่งงานกับคนท้องถิ่น ดังนั้น ส่วนใหญ่ประชาชนในหมู่บ้านนี้จึงมีเชื้อสายมาจากจีนและแผ่ขยายไปถึงหมู่ 10 บ้านขุนสมุทร ซึ่งมีเชื้อสายมาจากชาวจีนและประชาชนในหมู่บ้านขุนสมุทรจีนแตกต่างจาก หมู่ 8 บ้านแหลมสิงห์ที่ประชาชนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวมอญ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สมัยก่อนบ้านชุมชนสมุทรจีนเป็นหมู่บ้านที่ตั้งบนพื้นดินที่ยื่นออกไปในทะเลที่เรียกว่าแหลม ปัจจุบันชุมชนบ้านชุมชนสมุทรจีนมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มตะกอนน้ำเป็นส่วนหนึ่งของเกาะที่มีน้ำล้อมรอบ อาณาเขตของหมู่บ้านทางเหนือติดกับคลองชุมชนสมุทร ด้านทิศตะวันออกติดกับคลองมอญ หมู่ที่ 8 บ้านแหลมสิงห์ ด้านทิศตะวันตกติดกับพื้นที่หมู่ที่ 10 บ้านชุมชนสมุทรไทย พื้นที่ด้านทิศใต้เป็นชายฝั่งทะเลที่มีสภาพการกัดเซาะชายฝั่งรุนแรง แผ่นดินทรุดน้ำท่วมเข้ามาในแผ่นดินประมาณ 1 กิโลเมตร สังเกตได้จากแนวเสาไฟฟ้าซึ่งเดิมปักอยู่บนฝั่งแผ่นดิน แต่ปัจจุบันตั้งเรียงรายอยู่กลางทะเลอ่าวไทย โรงเรียนและสถานีอนามัยของหมู่บ้านก็ถูกผลกระทบจากน้ำท่วม ต้องย้ายขึ้นมาปลูกสร้างใหม่ให้ห่างจากแนวชายฝั่ง บ้านเรือนของชาวบ้านเกือบทุกหลังก็มีสภาพเช่นเดียวกัน บ้านเรือนที่เคยตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลต้องย้ายมาปลูกใหม่ในแผ่นดินด้านในหลายต่อหลายครั้ง บางบ้านต้องย้ายหนีน้ำมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3-5 ครั้ง

พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนถูกขุดเพื่อทำเป็นบ่อหรือวังเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง ปู และหอยแครง แต่เดิมไม่มีการขุดพื้นที่เป็นบ่อเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพราะชายฝั่งทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านสามารถจับสัตว์น้ำไปขายเป็นรายได้ แต่ระยะหลังจำนวนสัตว์น้ำลดลงไปมาก ทำให้ต้องมีการขุดพื้นที่เพื่อทำวังกุ้ง เป็นการเพาะเลี้ยงโดยใช้วิธีทางธรรมชาติ ต่อมามีการปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมออกสู่ทะเลมากขึ้น เมื่อมีปริมาณน้ำเสียเพิ่มมากขึ้นทำให้การเลี้ยงกุ้งประสบปัญหา ช่วงหลังชาวบ้านจึงนิยมหันมาเลี้ยงหอยแครงกันมากขึ้นเพราะทนทานต่อสภาพน้ำได้มากกว่า และสามารถหาลูกหอยแครงได้จากบริเวณป่าชายเลนตามแนวชายฝั่งทะเลของหมู่บ้าน

บริเวณรอบบ่อเพาะเลี้ยงจะทำเป็นเนินดินหรือที่เรียกว่าคันดินหรือคันวัง เพื่อใช้แบ่งพื้นที่ในแต่ละบ่อและใช้เป็นทางเดินสัญจรของชาวบ้าน ซึ่งบ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนคันวัง โดยบางจุดจะมีการถมคันดินให้กว้างขึ้นเพื่อให้มีพื้นที่ในการปลูกสร้างบ้านเรือนหรือพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ เช่น ศาลเจ้า โรงเรียน พิพิธภัณฑสถานชุมชน เป็นต้น จากการสังเกตสภาพบ้านเรือนในชุมชนบ้านชุมชนสมุทรจีนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ แบบแรกเป็นบ้านไม้มุงหลังคาจาก พื้นบ้านเป็นไม้เนื้อแข็งที่ปลูกสร้างกันแบบง่าย ๆ เพราะสมัยก่อนต้องย้ายบ้านกันบ่อย ๆ จึงไม่ค่อยมีเงินเหลือไว้ปลูกบ้านที่มั่นคงถาวรสวยงาม แบบที่สองเป็นบ้านที่เพิ่งปลูกสร้างใหม่ จะเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูง ปลูกด้วยฝาไม้อัดที่ทาสีสนสไตและมุงหลังคากระเบื้อง ซึ่งจะมีความมั่นคงถาวรมากกว่าแบบแรก

สภาพบ้านเรือนและบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำในชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะรวมตัวกันเป็นกลุ่ม โดยสร้างเรียงกันเป็นแถวตามแนวคันดินรอบ ๆ บ่อเพาะเลี้ยง ส่วนใหญ่เจ้าของบ่อจะสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณคันดินข้างบ่อของตน บ้านเรือนที่อยู่ในแนวคันดินเดียวกันก็จะเป็นญาติสนิทกัน แต่บางบ้านจะเป็นชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งต้องย้ายเข้ามาปลูกสร้างบ้านใหม่แต่ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองก็ต้องขออนุญาตหรือขอเช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน โดยจ่ายค่าเช่ากันเป็นรายปี ปีละประมาณ 1,500-3,000 บาท โดยกรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนมีเจ้าของเป็นคนในชุมชนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น เพราะนับตั้งแต่เกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ชาวบ้านส่วนหนึ่งสูญเสียที่ดินบ้านเรือนและที่ดินทำกินของตนไปกับการถูกน้ำทะเลรุกท่วมเข้ามา และบางส่วนตัดสินใจอพยพย้ายออกไปอยู่นอกพื้นที่และได้ขายกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนให้แก่นายทุนทั้งชาวไทยและชาวจีน ซึ่งชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองก็จะขอเช่าต่อจากนายทุนเพื่อทำบ่อเลี้ยงกุ้งหรือเลี้ยงหอย

ผืนดินบริเวณชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนถูกทำลายไปเป็นจำนวนมากทั้งจากการถูกกัดเซาะจากน้ำทะเลและการปรับพื้นที่เพื่อใช้เป็นบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ป่าชายเลนที่สมบูรณ์ของชุมชนก็ยังมีให้เห็น ทางด้านบริเวณทิศตะวันออกของทางเดินสะพานปูนที่ทอดยาวไปยังวัดขุนสมุทรवास พืชพันธุ์บริเวณนั้นประกอบไปด้วย ไม้จำพวกเสมช้าวและเสมดำ โกงกาง ทั้งที่ขึ้นอยู่เองตาม

ธรรมชาติและจากการที่ทางวัดและชาวบ้านช่วยกันปลูกเพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณนี้เอาไว้ ป่าชายเลนบริเวณนี้มีเนื้อที่ราว 10 ไร่ เนื่องจากเป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์จึงมีสัตว์น้ำตามธรรมชาติมาอาศัยอยู่หลายประเภท ได้แก่ กุ้ง หอยแครง หอยนางรม หอยแมลงภู่ ปูม้า ปูทะเล ปูแสม ปลาที่พบมากคือ ปลากะบอก ปลากะพง ปลาดุกทะเล เป็นต้น และสัตว์ประเภทนกอีกเป็นจำนวนมาก ได้แก่ นกกาน้ำ นกนางนวล ส่วนทางด้านตะวันออกของสะพานจะมีต้นไม้ขึ้นอยู่น้อย มีเพียงแต่ซากเสาบ้าน เส้าไฟฟ้า และแท็งค์น้ำของโรงเรียนหลังเก่า ตั้งเรียงรายอยู่ ซึ่งบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่น่าสนใจเพราะสามารถเปรียบเทียบสภาพป่าชายเลนที่มีความสมบูรณ์และสภาพพื้นที่เสื่อมโทรมไม่มีป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน โดยมักจะมีกลุ่มนักเรียน นักศึกษาและพนักงานของบริษัทต่าง ๆ เข้ามาทัศนศึกษาสภาพป่าชายเลนและทำกิจกรรมปลูกป่าในพื้นที่ของชุมชนอยู่เป็นประจำ

เส้นทางคมนาคม

ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนเป็นชุมชนที่ไม่มีถนนตัดผ่าน พื้นที่รอบล้อมไปด้วยลำคลอง การสร้างถนนหรือสะพานเข้ามายังชุมชนทำได้ยากเพราะเกิดปัญหาการทรุดตัวของแผ่นดิน การคมนาคมในหมู่บ้านจะใช้เดินทางเท้าตามแนวคันดิน ซึ่งไม่สะดวกในการสัญจร โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนเพราะดินจะแฉะ เหนียวทำให้ยากต่อการเดิน การติดต่อระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงเช่น หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 10 จะใช้ทางเดินเท้าไปตามคันดินและสะพานไม้ ส่วนการติดต่อกับหมู่บ้านอื่นหรือการเดินทางเข้าออกไปภายนอกจะใช้เส้นทางน้ำเป็นหลัก เพราะเป็นเส้นทางคมนาคมเพียงทางเดียว ต้องใช้เส้นทางเรือก่อนที่จะเดินทางต่อด้วยรถสองแถวหรือรถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ซึ่งคลองที่ตัดผ่านหมู่บ้านติดต่อกับหลายเส้นทาง โดยสามารถโดยสารเรือไปออกได้ทั้ง คลองตาเพิ่ม คลองยายหลี่ คลองตรง ซึ่งเชื่อมไปถึงคลองสรรพสามิตและไปถึงยังเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่ชาวบ้านในหมู่บ้านจะเดินทางเข้าออกหมู่บ้านด้วยการโดยสารเรือโดยสารประจำเส้นทางในช่วงเช้าและช่วงเย็น ที่รับส่งเด็กนักเรียนหรือชาวบ้านที่ออกไปเรียนหรือไปทำงานนอกพื้นที่ ส่วนนักท่องเที่ยวหรือบุคคลภายนอกที่ต้องการเข้าไปยังชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนสามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถประทางและเดินทางต่อโดยการเหมาเรือรับจ้างตามท่าต่าง ๆ แล้วเดินเท้าต่อเข้ามายังชุมชน

วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนเป็นชุมชนที่ผสมผสานวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษได้อย่างลงตัว สิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชุมชนนี้ที่มีมาแต่โบราณคือ วัตถุโบราณที่ขุดพบในพื้นที่ของชุมชน ทางป่าชายเลนด้านที่ติดกับวัดขุนสมุทรवास และบริเวณชายฝั่งด้านทิศตะวันออกของชุมชน พบวัตถุโบราณประกอบด้วย ชาม ไห ลวดลายจีน เครื่องประดับ ตลอดจนไปจนเหรียญเงินสกุลต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้นำมารวบรวมและเก็บรักษาไว้จนก่อตั้งเป็น “พิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรจีน” เพื่อให้คนรุ่นหลังและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเห็นคุณค่าของสิ่งของที่ถ่ายทอดถึงวัฒนธรรมโบราณของพวกเขาที่มีมาตั้งแต่ในอดีต

พิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรจีน

วัฒนธรรมจีนที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนคือ ศาลเจ้าพ่อหน่อม น้อยลอยชาย ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียงให้ความเคารพนับถือกันมาก จากตำนานเล่าว่าเจ้าพ่อหน่อมน้อยลอยชาย เป็นไม้แกะจำหลักรูปเด็กจีนไว้แก่ละ 2 ข้าง เดิมชาวประมงไปจับปลาในทะเล พบไม้แกะจำหลักรูปเด็กนี้ติดอวนมาจึงโยนทิ้ง เมื่อย้ายมาลากอวนที่ใหม่ก็พบรูปจำหลักนี้อีกแล้วได้โยนทิ้งไปอีกหลายครั้ง จึงนำมาเก็บไว้ที่ศาลเจ้าเล็ก ๆ ริมฝั่งทะเล แต่ต่อมาเกิดปัญหาแผ่นดินทรุดและการกัดเซาะชายฝั่ง จึงย้ายมาสักการะ บูชาในศาลที่สร้างขึ้น

ใหม่ในปัจจุบัน ศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชายเป็นศาลทรงเก๋งจีนสีแดงมีรูปมังกรบนหลังคาและเปิดไฟไว้ตลอดในเวลากลางคืน เพื่อให้ชาวประมงได้กราบไหว้ก่อนออกเรือประมง ชาวบ้านนิยมมาไหว้ขอพรให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการทำมาหากินโดยสุจริต ไม่ใช่เรื่องของการขอหวย การพนัน ศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชายจะมีคณะกรรมการศาลเจ้าหรือที่เรียกกันในภาษาจีนว่า “เถ้านั่ง” คอยดูแลความสงบเรียบร้อยของศาลเจ้า คณะกรรมการศาลเจ้าก็จะมี การจับฉลากรายชื่อของคนในชุมชนขึ้นมาเป็นกรรมการศาลเจ้าชุดใหม่ในทุก ๆ ปี ซึ่งคณะกรรมการศาลเจ้าจะร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนประชุมและหาทุนในการจัดงานศาลเจ้า งานประเพณีที่สำคัญของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนคือ งานศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชาย เดิมจะมีการจัดงานในฤดูฝน แต่การคมนาคมลำบากเพราะทางสัญจรเป็นดินเลน ระยะเวลาจึงเปลี่ยนมาจัดในช่วงปลายเดือน ธันวาคม-ต้นเดือนมกราคมของทุกปี ในงานมีการแสดงลิเกเพื่อแสดงความเคารพต่อเจ้าพ่อ ในช่วงเวลา 5-9 วันของการจัดงาน จะเป็นงานประจำปี 2 วัน ส่วนที่เหลือจะเป็นการแสดงที่ชาวบ้านจัด เพื่อเป็นการเก็บเงิน เมื่อตนประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน งานศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชายเป็นงานประเพณีใหญ่ของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน ชาวบ้านจากตำบลหรือจังหวัดอื่น ๆ จะเข้ามา ร่วมงานประเพณีนี้เป็นจำนวนมาก ด้วยความศรัทธาต่อเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชาย ชาวบ้านจะนำสิ่งของมาถวาย ทั้งโทรทัศน์ อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการของศาลเจ้านำสิ่งของเหล่านี้ไปประมูลหาทุนเข้ามาใช้ในการจัดงานและการดูแลรักษาศาลเจ้าแห่งนี้

ศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชาย

จากการสังเกตพบว่า เด็กในหมู่บ้านบางคนจะไว้จุกกลางศีรษะ และคนในหมู่บ้านจะเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่าเป็นลูกหลานเจ้าพ่อ เข้าใจได้ว่าพ่อแม่เด็กได้ฝากตัวเด็กให้เป็นเสมือนลูกหรือหลานของเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชายที่ตนเคารพนับถือ เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านช่วยคุ้มครองลูกและหลานของพวกเขาให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง นอกจากนี้วัฒนธรรมจีนที่สืบทอดกันมา ยังแสดงให้เห็นผ่านการใช้ภาษาของคนในชุมชน ถึงแม้ในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนทุกคนจะพูดและเขียนภาษาไทย แต่จะพบว่ายังมีวัฒนธรรมการใช้ภาษาจีนหลงเหลืออยู่ในชุมชน เช่นการใช้คำเรียกพ่อว่า “เตี้ย” หรือการเรียกปู่ว่า “กั่ง” และการเรียกคณะกรรมการศาลเจ้าว่า “เก้าอี้” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการพูดหรือการเรียกชื่อโดยใช้ภาษาจีนที่มีมาแต่ในอดีต

วัฒนธรรมไทยของชาวบ้านบ้านขุนสมุทรจีนจะแสดงออกทางการสืบสานประเพณีไทยของชุมชนเช่น งานทอดกฐินสามัคคี ณ วัดขุนสมุทรवास ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เดิมวัดขุนสมุทรवासเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมาเมื่อมีผู้บริจาคที่ดินริมชายฝั่งทะเลจำนวน 40 ไร่เศษ ชาวบ้านจึงช่วยกันสร้างวัดขึ้น โดยมีหมอยาโบราณเป็นผู้สร้างโบสถ์หรือพระอุโบสถ หน้าต่างไม้สักแกะจำหลักเล่าเรื่องเวสสันดรชาดก ประตูโบสถ์จำหลักรูปเจ้าชายสิทธัตถะพบเทวทูตทั้งสี่ ถือเป็นงานประติมากรรมที่มีความประณีตสวยงามและแสดงให้เห็นศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยที่เชื่อมั่นและศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ภายในโบสถ์มีพระพุทธรูปพระประธาน 1 องค์และพระพุทธรูปอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปทองเหลืองศิลปะชาวบ้านไม่แต่งผิว ไม่มีการลงรักปิดทอง

อุโบสถของวัดขุนสมุทรवासที่ส่วนฐานจมอยู่ในน้ำ

ปัจจุบันวัดขุนสมุทราวาสจะถูกน้ำท่วมในช่วงน้ำทะเลหนุน น้ำจะท่วมตัวพระอุโบสถกว่า 1 เมตรและกำลังจะท่วมถึงหน้าต่างโบสถ์สร้างความเสียหายให้แก่บานประตูและบานหน้าต่างแกะสลักของโบสถ์ เดิมนั้นบ้านเรือนของชาวบ้านจะตั้งรายล้อมอยู่บริเวณด้านหน้าและด้านข้างวัด แต่เนื่องจากผลกระทบของการกัดเซาะชายฝั่ง แผ่นดินทรุดและน้ำทะเลหนุนสูงขึ้นมาก พื้นที่บริเวณนั้นถูกน้ำทะเลรุกท่วมสูงกว่า 1 เมตร ประชาชนต้องย้ายบ้านเรือนหนีน้ำ เหลือเพียงแต่วัดขุนสมุทราวาสที่ตั้งโดดเดี่ยวอยู่กลางทะเล ซึ่งท่านเจ้าอาวาสและชาวบ้านพยายามรักษาวัดแห่งนี้ให้รอดพ้นจากการกัดเซาะชายฝั่ง ด้วยการทิ้งหินบริเวณรอบวัดเพื่อเป็นแนวกันคลื่นลดแรงกระแทกและความรุนแรงของการกัดเซาะ ซึ่งต้องใช้เงินจำนวนมากในการทำแนวป้องกันดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ทำให้ทางวัดและคนในชุมชนร่วมกันจัดงานทอดกฐินสามัคคีเพื่อเป็นการระดมทุนและหาปัจจัยเพื่อใช้ในกิจการต่าง ๆ ของวัด งานทอดกฐินสามัคคีของวัดขุนสมุทราวาสจะจัดในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายนของทุกปี มีชาวบ้าน นักท่องเที่ยวและผู้ศรัทธาจากต่างถิ่นจำนวนมากเข้ามาร่วมทอดกฐินครั้งนี้ ทุกคนล้วนมาด้วยความศรัทธาและอยากที่จะอนุรักษ์วัดแห่งนี้เอาไว้

แม้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลที่เกิดขึ้นในชุมชน จะทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบต้องอพยพไปอยู่ยังชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ หรือบางครอบครัวก็ย้ายออกไปอยู่กับญาติตามต่างจังหวัด แต่ด้วยความที่ชุมชนเป็นชุมชนขนาดเล็กและเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน หลายครอบครัวตั้งรกรากอยู่ที่นี้ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จึงทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันกันมาอย่างยาวนาน แม้จะย้ายไปอยู่ยังถิ่นอื่นแล้ว แต่เมื่อถึงกำหนดงานประเพณีของชุมชนแล้ว ทุกคนก็จะมาร่วมตัวกัน เพื่อรักษาประเพณีดั้งเดิมของชุมชนให้อยู่สืบต่อไป

โครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างประชากร ตามข้อมูลทางสถิติขององค์การบริหารส่วนตำบลแหลมฟ้าผ่า ชุมชนบ้านขุนสมุทรวาสมีประชากรอาศัยอยู่ 105 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 420 คน แบ่งเป็นชาย 215 คนและเป็นหญิง 205 คน แต่จากการสัมภาษณ์เจาะลึกพบว่า ตามความเป็นจริงในปัจจุบัน ชุมชนมีประชากรอาศัยอยู่เพียงประมาณ 70 ครัวเรือนเท่านั้น เพราะชาวบ้านส่วนหนึ่งย้ายออกไปจากพื้นที่แล้วแต่ไม่ได้ไปทำการแจ้งย้าย ทำให้จำนวนประชากรของชุมชนจะมีปริมาณน้อยลงทุกปี ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน ประชากรส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ เพราะว่าในอดีตชุมชนจะมีลักษณะเป็นสังคมแบบปิด คนในชุมชนจะแต่งงานกันเอง ไม่ค่อยจะนิยมมีคู่ครองเป็นคนจากภายนอกชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความเกี่ยวดองกันแบบเครือญาติ

การศึกษา ชาวบ้านส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น รองลงมาสำเร็จชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาถึงปริญญาตรีมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ในชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านขุนสมุทรจีน เป็นอาคารไม้สี่ฟุตชั้นเดียวรูปตัว “U” มีนักเรียนทั้งหมดประมาณ 30 คน มีครูประจำอยู่ 2 คนและผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน ส่วนใหญ่ผู้อำนวยการโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ถึง 1 ปีก็ขอย้ายออกไปโรงเรียนอื่นที่มีการคมนาคมสะดวกสบายกว่า ทำให้ปัจจุบันยังไม่มีผู้อำนวยการมาดำรงตำแหน่ง ซึ่งโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและมีนักเรียนเพียงไม่กี่คนมีความต้องการจะยุบหรือปิดโรงเรียนหลายครั้ง แต่ผู้ใหญ่บ้านได้ขอร้องกับทางราชการให้เปิดทำการเรียนการสอนต่อไป เพราะเด็กนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กในชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนและหมู่บ้านใกล้เคียง ถ้าปิดโรงเรียนไป เด็กนักเรียนต้องนั่งเรือออกไปเรียนที่โรงเรียนอื่นซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนมาก ทำให้ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจำนวนมาก

โครงสร้างเศรษฐกิจ ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพรับจ้าง (เป็นแรงงานประมงชายฝั่งและรับจ้างทั่วไป) รองลงมาเป็นอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและประมงชายฝั่ง มีประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนน้อย ชาวบ้านที่เป็นผู้ชายส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทำประมง เช่น ฆมหอย จับกุ้ง จับปลาหรืองานใช้แรงงานต่าง ๆ เช่น ขุดดิน ลอกดินเลน โดยจะได้ค่าจ้างเป็นรายวันประมาณวันละ 300-400 บาท โดยส่วนใหญ่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะเป็นผู้เช่าที่ดินหรือผู้อาศัย ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองเพราะส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งทะเล ได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง น้ำทะเลหนุนต้องอพยพย้ายบ้านเรือนเข้ามาอยู่ในแผ่นดิน สูญเสียที่ดินทำกิน ต้องมาเช่าที่ดินเพื่อทำบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำและปลูกสร้างบ้านเรือน บางส่วนจะออกหากุ้ง หอย ปู ปลา ที่มีอยู่ตามแนวชายฝั่งนำไปขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว ส่วนชาวบ้านที่เป็นผู้หญิงจะทำหน้าที่ดูแลบ้านและครอบครัว ถ้าทำงานรับจ้างจะได้รับเงินน้อยกว่าผู้ชายคือประมาณ 250-300 บาท บางบ้านจะทำการแปรรูปอาหารเพื่อนำไปขาย เช่น ทำกะปิ กุ้งแห้ง กุ้งเหยียด หอยตากแห้ง เพื่อเตรียมไว้ขายในช่วงที่หมู่บ้านมีงานหรือขายให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาจัดกิจกรรมปลูกป่าในชุมชน

การปกครอง ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนปกครองโดยผู้ใหญ่บ้าน นางสมร แซ่สมุทร เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็กและมีประชากรไม่มากนัก จึงมีผู้นำหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเพียงไม่กี่คน ซึ่งเป้าหมายสำคัญของผู้นำชุมชนคือ การแก้ปัญหาความยากจนและที่สำคัญที่สุดคือการป้องกันแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่ของชุมชน หาทางป้องกันการทรุดและพังทลายของแผ่นดิน อันเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านต้องย้ายบ้านเรือนหนีน้ำมาแล้วหลายครั้งทำให้ต้องใช้จ่ายเงินทองที่หามาได้ไปกับการย้ายและสร้างบ้านใหม่ และจากผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินต้องกลายเป็นผู้ไม่มีที่ดิน ต้องเช่าที่ดินผู้อื่นอาศัยและทำมาหากิน